

Remissvar Skolverket Förslag till ändringar i läroplaner vad gäller kunskapsområdet sex och samlevnad, diarienummer 2018:01394.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset välkomnar revideringarna av läroplanerna för grundskola, grundsärskola, sameskola, specialskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och kommunal vuxenutbildning gällande kunskapsområdet sex och samlevnad, men anser att de inte är tillräckligt långtgående och behöver kompletteras. Vi saknar formuleringar som betonar vikten av att i undervisningen ta upp frågor som vålds- och sexualbrott. Förslaget innehåller formuleringar som betonar vikten av att sexualitet och relationer präglas av frivillighet, ömsesidighet och respekt samt formuleringar om att eleverna ska få kännedom om hur de kan gå tillväga för att få hjälp om de upplever otrygghet i eller utanför skolan. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att detta inte är tillräckligt utan att tydliga formuleringar om vålds- och sexualbrott måste till. Omskrivningar och otydliga formuleringar som lämnar tolkningsutrymme riskerar att leda till att dessa frågor inte tas upp i undervisningen.

Bakgrund

Våld mot barn inklusive sexuella övergrepp är ett utbrett och allvarligt samhällsproblem. Den senaste kartläggningen av våld mot barn genomfördes av Stiftelsen Allmänna Barnhuset på uppdrag av regeringen.¹ Studien är en nationellt representativ elevenkätundersökning genomförd i årskurs 9 i grundskolan och årskurs 2 på gymnasiet under senhösten 2016. Sammanlagt 4 741 elever har svarat på frågor om utsatthet för olika former av våld under hela uppväxten. När alla former av barnmisshandel som efterfrågats i undersökningen räknas in – fysiskt våld, psykiskt våld, försummelse, upplevt våld mellan vuxna i familjen och sexuella övergrepp från en vuxen – har totalt 44 procent av eleverna utsatts för någon typ någon gång under livet. Forskning visar att de barn som riskerar att fara allra mest illa är de som är utsatta för flera olika typer av våld eller våld vid upprepade tillfällen, det som kallas för multiutsatthet eller polyviktisering. Vår kartläggning visar att de olika formerna av barnmisshandel i stor utsträckning överlappar varandra.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har även på uppdrag av regeringen låtit forskare från Lunds och Linköpings universitet kartlägga förekomsten av sexuella övergrepp mot barn.² Ett representativt urval av närmare 6000 gymnasieelever har fått svara på frågor om sina erfarenheter av sexuella

¹ Jernbro, C. & Janson, S. (2017). Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning. Stiftelsen Allmänna Barnhuset; Landberg, Å., Jernbro, C. & Janson, S. (2018). Våld löser inget. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

² Svedin, C.G., Priebe, G., Wadsby, M., Jonsson, L., & Fredlund, C. (2015). Unga sex och Internet – i en föränderlig värld. Rapport. Linköpings: Linköpings Universitet;

Landberg, Å., Svedin, C.G., Priebe, G., Wadsby, M., Jonsson, L., & Fredlund, C. (2015). Det gäller en av fem – fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

övergrepp och sexuell exploatering under uppväxten. Resultaten visar att drygt var femte elev (21 %) hade erfarenhet av någon form av de övergrepp som de fått frågor om. De elever där könsindelningen inte passade var allra mest utsatta. Av dem hade hela 40 procent erfarenhet av att utsättas för övergrepp. Det var mer än tre gånger så vanligt att tjejerna hade erfarenheter av sexuella övergrepp (29 %) än att killarna hade det (10 %).

Stiftelsen Allmänna Barnhusets kartläggningar visar att när barn utsatts för sexuella övergrepp eller annat våld berättar de oftast för någon, men endast en liten andel berättar för myndigheter som polis eller socialtjänst. Istället anförtror de sig åt en jämnårig.³ Det innebär att kunskap om våld och sexuella övergrepp är högst relevant för de elever som tagit emot jämnårigas förtroenden. Vad gäller sexuella övergrepp mot barn så uppgav eleverna i kartläggningen att en dryg tredjedel av förövarna (36 %) var någon som var relativt jämnårig med den som utsatts. Även misshandel och hot är vanligt förekommande i relationer mellan tonåringar. Det innebär att det finns en betydande andel elever i skolorna som redan utsatt eller som riskerar att utsätta andra för sexuella övergrepp under skoltiden.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset arbetar sedan 2015 arbetat aktivt med att sprida information om sexuella övergrepp till barn. Webbplatsen www.dagsattprataom.se, broschyrer, affischer och filmer har alla tagits fram tillsammans med barn och unga. De barn och ungdomar som deltog i framtagandet av materialet hade sällan fått information om sexuella övergrepp i skolan, men det fanns en total enighet om att skolan var den plats där de ville få information.

En förutsättning för att förebygga våld och sexuella övergrepp, upptäcka och stödja utsatta barn, är att barn har information om vad våld och sexuella övergrepp är och vart de kan vända sig om de själva eller en kompis skulle drabbas. De litar på att skolan ger mer tillförlitlig information än media, och de är medvetna om att ansvaret för att informera barn inte enbart kan ligga på föräldrar som kan vara de som utövar våld. *Så att inte bara så här, prata med era föräldrar. För just i det här sammanhanget kanske det just är föräldrarna som är... som liksom gör nånting dåligt. Och då om barnen inte har någon annan att prata med så, då blir det ju ingen, sade en tonåring.* Även de barn och unga som själva hade utsatts för övergrepp såg det som viktigt att skolan tog upp frågan, men de vill gärna bli informerade i förväg. En flicka berättar om hur det gick till när hennes lärare skulle ta upp temat i undervisningen: *Hon frågade mig om jag ville boppa över. Men det är tvärtom ännu viktigare för mig. För om man ska ha en byfsat normal syn på allting ... Så om man ständigt blir särskilt behandlad för att man varit med om något så blir det bara konstigare och konstigare och konstigare... Om man inte kan vara med på något som handlar om sexuell eller våld eller så, så kommer till slut jättemycket att försvinna. Man ska kunna få, men det får inte vara ett tvång.*

³ Jernbro, C. & Janson, S. (2017). Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning. Stiftelsen Allmänna Barnhuset;

Landberg, Å., Jernbro, C. & Janson, S. (2018). Våld löser inget. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Svedin, C.G., Priebe, G., Wadsby, M., Jonsson, L., & Fredlund, C. (2015). Unga sex och Internet – i en föränderlig värld. Rapport. Linköpings: Linköpings Universitet;

Landberg, Å., Svedin, C.G., Priebe, G., Wadsby, M., Jonsson, L., & Fredlund, C. (2015). Det gäller en av fem – fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Det fanns hos många barn en osäkerhet på vart de kan vända sig om de eller en jämnårig är utsatt för övergrepp. Det fanns också en osäkerhet kring var gränsen går för ett sexuellt övergrepp. En del av denna osäkerhet handlar om samtycke, men det finns även andra områden där barn och unga inte hade tillräcklig kunskap. Det gäller t ex att det är förbjudet för någon över 15 år att ha sex med någon som är yngre än 15 år, att det är förbjudet att erbjuda pengar, saker eller droger för att få sex samt att det är förbjudet att fota eller filma någon i ett sexuellt syfte utan lov, eller när den som fotas är under arton år.

Stiftelsen Allmänna Barnhusets förslag

1. Skolans värdegrund och ansvar:

Skolverket föreslår att formuleringen *Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla människor, oberoende av könstillhörighet*, byts ut mot *Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män*.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att förändringen utelämnar de barn och unga som inte definierar sig som vare sig flickor eller pojkar, kvinnor eller män. Därmed riskerar de att osynliggöras och deras utanförskap ytterligare förstärkas. Barnhuset föreslår därför att den ursprungliga formuleringen står kvar.

1. Skolans uppdrag:

Skolverket föreslår ett tillägg till läroplanen: *Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och stärka deras förutsättningar att göra trygga och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av frivillighet, ömsesidighet och respekt. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang.*

Stiftelsen Allmänna Barnhuset föreslår att detta stycke kompletteras med *Skolan ska informera om sexuella övergrepp och våld i nära relationer och bidra med kunskap om vart eleverna kan vända sig om de eller en annan elev är utsatt*. Formuleringar om betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av frivillighet, ömsesidighet och respekt är inte tillräcklig, elever behöver även kunskap om relationer som präglas av motsatsen och om övergrepp som begås av främlingar eller ytliga bekanta.

2.8. Rektors ansvar:

Skolverket föreslår tillägget: *eleverna får kännedom om hur de kan gå tillväga för att få hjälp om de upplever otrygghet i eller utanför skolan,*

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

Stiftelsen Allmänna Barnhuset befarar att denna formulering är alltför allmän och vag och föreslår att punkten kompletteras med *eleverna får kännedom om hur de kan gå tillväga för att få hjälp om de eller en annan elev är eller har varit utsatt för våld eller sexuella övergrepp.*

Ärendet har beretts av Åsa Landberg och Bengt Söderström

2019-04-16

Cecilia Sjölander
Generalsekreterare

Anne-Marie Brodén
Ordförande